

UIT DE HISTORIE VAN KOEDIJK

door J.P. Geus

XIX. Het Nuts Departement Koedijk

Het was Jan Nieuwenhuyzen, doopsgezind predikant te Monnickendam, die in 1784 in samenwerking met enkel anderen de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen heeft gesticht. Doelstellingen waren onder andere verspreiding van meer kennis en verbetering van het schoolwezen. Verspreid over het gehele land ontstonden weldra Departementen van de Maatschappij, maar vooral in de tweede helft van de vorige eeuw werd het aantal Departementen van "Het Nut", zoals het in de volksmond heette, sterk uitgebreid. In die periode gingen ook te Koedijk stemmen op om tot oprichting van een Nutsdepartement te besluiten.

Op 24 november 1853 werd door 15 heren een vergadering gehouden in de pastorie van dominee Visser. Men kwam tot oprichting van een vereniging die voorlopig op zich zelf zou blijven staan. Pas na gebleken levensvatbaarheid zou aan het Hoofdbestuur worden bericht, dat zich alhier een Departement had gevormd.

Het werd een nogal besloten kring, want nieuwe leden zouden alleen toegelaten kunnen worden na stemming met witte en zwarte bonen. De contributie bedroeg f 5,- per jaar en de leden verbonden zich voor tenminste vier jaar. Voorlopig zouden de vergaderingen plaats vinden in de school en er werd een commissie benoemd om benodigdheden aan te schaffen zoals wijn, pijpen, licht enz. Tot president werd gekozen de predikant, Lodewijk Visser, tot vice-president de veehouder Hendrik Over, tot secretaris het hoofd der school, Ariën Hartland en tot penningmeester de burgemeester, Cornelis Groenewoud. Later werd het bestuur nog aangevuld met een adjunct-secretaris in de persoon van de genees-, heel -en vroedmeester Mathijs Nicolaas Melchior.

De bijeenkomsten werden gehouden 's avonds van half zeven tot tien uur en de verlichting bestond uit kaarsen. Eenmaal per jaar, meestal in april, was er een avond waarbij de vrouwen ook toegang hadden. De leden mochten zich zelfs door meer dan één vrouw laten vergezellen onder voorwaarde dat voor iedere vrouw f 1,- werd betaald als entreegeld.

Tot het houden van lezingen was een spreekgestoelte aangeschaft. Er werden ook boeken gekocht om onder de leden te laten circuleren. Een ieder die als gast een vergadering wilde bezoeken moest 60 cent betalen, maar kreeg dan ook het genot van ½ fles wijn.

In 1862 werd besloten zich bij de Maatschappij aan te sluiten. De Maatschappij heeft de vereniging aangenomen als "Departement Koedijk" met als datum van oprichting 1 juli 1862.

In 1863 werd besloten een volksbibliotheek op te richten. Het lezen was voor een ieder kosteloos. De vergaderingen die voorheen in de school werden gehouden, vonden vanaf 1863 plaats in de herberg Het Vergulde Paard. De herbergier, Dirk Roderwijn, stelde zijn lokaal kosteloos ter beschikking (met vuur en licht) mits voor de wijn 40 cent per ½ fles zou worden betaald.

Sinds 1865 hing tijdens de vergaderingen het portret van dominee Jan Nieuwenhuyzen aan de wand en in 1884, bij de herdenking van het 100 jarig bestaan der Maatschappij, werd tijdens een feestelijke bijeenkomst een door het Departement Koedijk aangeschafte buste van de stichter van de Maatschappij onthuld. Om het geheel beter tot zijn recht te laten komen werd achter het beeld een zwart schild geplaatst.

En zo ging het verenigingsleven verder met maandelijkse lezingen en vrouwenavonden, tot het departement in het laatst van de jaren twintig van deze eeuw werd opgeheven.

In de oorlogsjaren is de vereniging weer tot leven gekomen en heeft in de oude vorm voortbestaan tot in de vijftiger jaren.

Hopelijk is er nog iemand onder de lezers die over het nieuwe archief beschikt en mij over de juiste tijdstippen van wederoprichting en opheffing kan informeren.